

Uchwała z dnia 24 stycznia 2007 r., III CZP 124/06

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Antoni Górski

Sędzia SN Grzegorz Misiurek

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Marianny i Wacława małżonków S. przeciwko Marcie Ł. i Janowi Ł. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 24 stycznia 2007 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 13 września 2006 r.:

„Czy wniesienie apelacji jest czynnością procesową dokonywaną jeszcze w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji, czy też już w ramach postępowania przed sądem drugiej instancji?”

podjął uchwałę:

Zakończenie postępowania w danej instancji – w rozumieniu art. 149 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) – następuje z chwilą wydania orzeczenia kończącego postępowanie w tej instancji.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 30 marca 2006 r. Sąd Okręgowy w Warszawie odrzucił apelację powodów Marianny S. i Wacława S., którzy – zastępowani przez zawodowego pełnomocnika – nie uiścili należnej od apelacji opłaty stosunkowej.

W zażaleniu powodów zarzucono naruszenie art. 130² § 3 k.p.c. w związku z art. 149 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 – dalej: „u.k.s.c.”) przez zastosowanie przepisów tej ustawy, mimo niezakończenia postępowania w pierwszej instancji. W ocenie skarżących, postępowanie w tej instancji kończy się w chwili wydania postanowienia o odrzuceniu apelacji albo przekazania akt do sądu drugiej instancji.

Sąd Apelacyjny, rozpoznając zażalenie powodów, powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 149 u.k.s.c., w sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji, dotychczasowe przepisy o kosztach sądowych. Jest więc jasne, na co Sąd Najwyższy zwrócił już uwagę w kilku orzeczeniach (np. postanowienia z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZ 36/06, OSNC 2007, nr 1, poz. 19 i z dnia 25 października 2006 r., III CZP 73/06, "Biuletyn SN" 2007, nr 1, s. 18 oraz uchwały z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06, ^{OSNC} 2007, nr 6, poz. 90 i z dnia 22 listopada 2006 r., III CZP 86/06, "Biuletyn SN" 2006, nr 11, s. 13), że linię wytyczającą granicę czasową między stosowaniem ustawy dotychczasowej a zastosowaniem ustawy nowej wyznacza chwila „zakończenia postępowania w danej instancji”, a nie jakkolwiek inna chwila w toku procesu, np. eksponowana w zagadnieniu prawnym przedstawionym do rozstrzygnięcia chwila wszczęcia postępowania przed sądem instancji wyższej. Mimo więc, że Sąd Apelacyjny skupił się na kwestii, czy wniesienie apelacji jest czynnością procesową dokonywaną jeszcze w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji, czy już w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, zagadnienie prawne dotyczy w rzeczywistości wyjaśnienia, w którym momencie – stanowiącym kres stosowania starej ustawy – kończy się postępowanie w danej instancji.

Podjmując to zagadnienie, należy podkreślić, że użyta w art. 149 ust. 1 metoda normowania kolizji międzyczasowych nie jest w prawie procesowym nowa. Ustawodawca, określając czynnik czasu decydujący o stosowaniu lub niestosowaniu derogowanego prawa, wielokrotnie posługuje się pojęciem „zakończenie postępowania w danej instancji” lub równoważnym „zakończenie postępowania w instancji”, ewentualnie zbliżonym – „wydanie orzeczenia kończącego postępowanie przez sąd pierwszej (wyższej) instancji”. Jest to metoda charakterystyczna dla tzw. zasady stadialności (fazowości) postępowania, która oznacza m.in., że przepisy ustawy tracącej moc obowiązującą stosuje się do chwili zakończenia określonego stadium (fazy) postępowania, np. postępowania w danej instancji. Przykładem przepisów ustanawiających zasadę stadialności, odnoszoną do zakończenia postępowania w instancji, są – tylko na gruncie kosztów sądowych

– przepisy art. 121 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – przepisy o kosztach sądowych (Dz.U. Nr 93, poz. 837 ze zm.), art. 116 dekretu z 6 grudnia 1946 r. o kosztach sądowych (Dz.U. Nr 70, poz. 382 ze zm.), art. 107 ustawy z dnia 30 grudnia 1950 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 1961 r. Nr 10, poz. 57 ze zm.), art. 49 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.) lub np. § 18 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349).

Pojęcie „zakończenie sprawy w (danej) instancji” nie jest także obce kodeksowi postępowania cywilnego (art. 108 § 1, art. 109, 130³ § 2, art. 182 i 276), w związku z czym bywa wielokrotnie poddawane ocenie w judykaturze – a także w piśmiennictwie – w odniesieniu do sytuacji innych niż rozwiązywanie kolizji międzyczasowych. Podsumowując stan prawny, dorobek orzecznictwa i myśli prawniczej w tym zakresie należy stwierdzić – choć zdarzały się wypowiedzi o nieco innym wydźwięku – że pojęcie „zakończenie postępowania w (danej) instancji” oznacza wydanie orzeczenia kończącego postępowanie sprawie w danej instancji, a więc wydanie wyroku (postanowienia co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym) lub innego orzeczenia trwale zamykającego drogę do wydania wyroku (np. postanowienia o umorzeniu postępowania, odrzuceniu pozwu itd.) (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1953 r., II C 609/53, OSN 1954, nr 3, poz. 61, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 1968 r., II CZ 29/68, OSNCP 1968, nr 11, poz. 191 lub wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1974 r., II CR 155/74, OSPiKA 1975, nr 3, poz. 66).

W tym samym kierunku idą rozwiązania w innych dziedzinach prawa procesowego, w których przez zakończenie postępowania w danej instancji rozumie się wydanie orzeczenia (rozstrzygnięcia) co do istoty sprawy albo załatwienie sprawy w inny sposób kończący postępowanie (por. np. art. 104 k.p.a., art. 157 k.p.k., art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 1 grudnia 1961 r. o izbach morskich, Dz.U. Nr 58, poz. 320 ze zm., art. 207 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60, albo art. 223 § 2 ustawy z dnia 30 sierpnia

2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz.U. Nr 153, poz. 1270 ze zm.).

W tej sytuacji nie można zaaprobować tych poglądów i orzeczeń, które utożsamiają chwilę dzielącą stosowanie ustawy starej i nowej z innymi zdarzeniami procesowymi mającymi miejsce już po zakończeniu postępowania w instancji, np. z chwilą wniesienia środka odwoławczego lub upływu terminu do jego wniesienia albo z chwilą przekazania akt sprawy sądowi wyższej instancji. Wnioski takie zmierzają *contra legem*, a ponadto wprowadzają na obszar toczących się postępowań element niepewności. Należy więc jeszcze raz podkreślić, że ustawodawca wyraźnie oznaczył koniec stosowania ustawy dotychczasowej na czas zakończenia postępowania w instancji, a nie na jakąkolwiek inną, późniejszą chwilę. Ma to istotne znaczenie, bo jakkolwiek postępowanie cywilne – procesowe i nieprocesowe – przebiega w zasadzie w sposób linearny, a poszczególne instancje następują bezpośrednio po sobie, to jednak między zakończeniem postępowania w jednej a wszczęciem postępowania w kolejnej instancji dokonywane są czynności tzw. międzyinstancyjne, stanowiące łącznik między instancjami (np. czynności przygotowawcze do wniesienia środka odwoławczego, w tym wniosek o doręczenie orzeczenia, o przywrócenie terminu do wniesienia środka zaskarżenia itd.). W wielu sytuacjach w ogóle nie dochodzi do zainicjowania postępowania w instancji wyższej, a mimo to podejmowane są dalsze czynności, w tym czynności wykonawcze (np. wniosek o stwierdzenie prawomocności, o doręczenie odpisu dokumentu z akt sprawy itd.), zmierzające do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia (np. skargi o wznowienie postępowania) itp., które nie mogą być zakwalifikowane jako podjęte przed „zakończeniem postępowania w danej instancji”.

W konsekwencji należy uznać, że zakończenie postępowania w danej instancji – w rozumieniu art. 149 ust. 1 u.k.s.c. – następuje z chwilą wydania orzeczenia kończącego postępowanie w tej instancji. Za tym wnioskiem, oprócz przedstawionych mocnych argumentów normatywnych i systemowych, przemawiają również względy utylitarne, ważne przy wykładaniu zwłaszcza tych przepisów prawa procesowego, których naruszenie może spowodować dla stron szczególnie negatywne skutki. Względy te uzasadniają stanowisko, które zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 22 listopada 2006 r., III CZP 86/06, stwierdzając, że oznaczenie granicy obowiązywania starej i nowej ustawy musi być precyzyjne i

jednoznaczne. Cechy te spełnia określenie omawianej granicy na chwilę wydania orzeczenia kończącego postępowanie w danej instancji; inne rozwiązania – co przekonywająco wyłożył Sąd Najwyższy w uzasadnieniach uchwały z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06, oraz postanowienia z dnia 25 października 2006 r., III CZP 73/06 – są nie do przyjęcia.

W konsekwencji orzeczono, jak w uchwale.

